

Osmanlı Dönemi BALKANLAR'DA Kültürel ve Sosyal Hayat

CULTURAL AND SOCIAL LIFE IN THE BALKANS IN
THE OTTOMAN EMPIRE ERA

Osmanlı Devleti yaklaşık 550 yıl hüküm sürmüş ve sosyo-kültürel bakımdan Balkanlar'da kalıcı bir miras bırakmıştır. Osmanlı Devleti Balkanlar'ı sahip olduğu üstün kültürden dolayı ve bölgeye Anadolu'dan göçürülen nüfusun taşıdığı yaşam tarzından kaynaklı etkilemiş ve Balkan toplumlarının kültürel hayatında önemli bir değişimin yaşanmasına vesile olmuştur. Balkan toplumları, dinlenen müzikten, yenen yemekten, konuşulan dile kadar birçok açıdan Osmanlı Devleti'nden etkilenmişlerdir.

Osmanlı Dönemi Balkanlar'da
Kültürel ve Sosyal Hayat

EDİTÖRLER / EDITED BY
Prof. Dr. Zafer GÖLEN
Doç. Dr. Abidin TEMİZER

gece
kitaplığı

CULTURAL AND SOCIAL LIFE IN THE BALKANS IN
THE OTTOMAN EMPIRE ERA

Osmanlı Dönemi BALKANLAR'DA Kültürel ve Sosyal Hayat

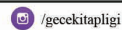
EDİTÖRLER / EDITED BY
Prof. Dr. Zafer GÖLEN
Doç. Dr. Abidin TEMİZER

gece
kitaplığı

gece
kitaplığı

www.gecekitapligi.com

**OSMANLI DÖNEMİ BALKANLAR'DA KÜLTÜREL VE
SOSYAL HAYAT**
*CULTURAL AND SOCIAL LIFE IN THE BALKANS IN THE
OTTOMAN EMPIRE ERA*

EDİTÖRLER / EDITED BY

Prof. Dr. Zafer GÖLEN & Doç. Dr. Abidin TEMİZER

Ankara 2018

gece
kitaplığı

Yayın Koordinatörü • Yaşar HIZ
Yayın Koordinatörü/ Broadcaste Coordinator • Yaşar HIZ
Genel Yayın Yönetmeni / General Publishing Director • Aydın ŞİMŞEK
Editörler / Edited by • Prof. Dr. Zafer GÖLEN
Doç. Dr. Abidin TEMİZER
Kapak Tasarım / Cover Design • Selin TEMANA
İç Tasarım / Interior • Gürkan GÖÇER
Birinci Basım / First Edition • © Şubat 2018 / February 2018-ANKARA
ISBN: 978-605-288-240-5

© copyright

Bu kitabın yayın hakkı Gece Kitaplığı'na aittir. Kaynak gösterilmeden alıntı yapılamaz, izin almadan hiçbir yolla çoğaltılamaz.

All rights reserved. No part of this publication may be reproduced, stored in a retrieval system, or transmitted in any form or by any means, electronic, mechanical, photocopying, recording, or otherwise, without the publisher's permission.

Yayıncı / Publisher

Gece Kitaplığı

Adres /Address: Kızılay Mah. Fevzi Çakmak 1. Sokak

Ümit Apt No: 22/A Çankaya/ ANKARA

Tel / Phone: +90 312 384 80 40

web: www.gecekitapligi.com

e-posta: gecekitapligi@gmail.com

Baskı & Cilt / Printing & Binding

Bizim Büro Matbaa

Sanayi 1. Cadde Sedef Sk. No: 6/1

İskitler - Ankara

Sertifika No: 26649

Tel: 0312 229 99 28

**OSMANLI DÖNEMİ BALKANLAR'DA KÜLTÜREL VE
SOSYAL HAYAT**
*CULTURAL AND SOCIAL LIFE IN THE BALKANS IN THE
OTTOMAN EMPIRE ERA*

EDİTÖRLER / EDITED BY

Prof. Dr. Zafer GÖLEN & Doç. Dr. Abidin TEMİZER

Ankara 2018

gece
kitaplığı

İÇİNDEKİLER / CONTENTS

KISALTMALAR / ABBREVIATIONS /-V-

ÖN SÖZ / PREFACE /-VII-

HAKEM KURULU / REFEREE BOARD /-XI-

I. BÖLÜM /CHAPTER I

BALKANLAR'DA KÜLTÜREL HAYAT *CULTURAL LIFE IN THE BALKANS*

Aurel MOTOTOLEA / -1-

Between Art and Handicraft: Buckles (*Pafta*)
of Oriental Influence from Dobrudja

Nihada DELIBEGOVIĆ DŽANIĆ - Sabina
SKENDEROVIĆ / -35-

What Does Conceptual Blending have to do
with Customs and Traditions Related to
Parenthood and Upbringing? Cognitive-
Linguistic Analysis of Customs Related to
Customs and Upbringing

Emina BERBIĆ KOLAR / -63-

Popularization of the Cultural Heritage in the
Context of Slavonian Dialect

Mucize ÜNLÜ / -81-

Meşrutiyet Döneminde Makedonya'da
Tiyatro

*The Theatre in Macedonia during the
Constitutional Period*

Mustafa ALKAN - Gökhan YURTOĞLU / -107-

Mevlevî Tarikati'nin Rumeli'de Yayılması ve
Mevlevîhâneler

*The Spread of the Mevlevî Order in Rumelia
and the Mevlevîhânes*

II. BÖLÜM /CHAPTER II

BALKANLAR'DA SOSYAL HAYAT *SOCIAL LIFE IN THE BALKANS*

Fatma ÜREKLİ - Muzaffer ÜREKLİ / -141-

Osmanlı-Yunan Savaşı'nda Yardım
Kampanyaları ve Toplumsal Dayanışma
Üzerine Değerlendirme

*An Assessment on the Aid Campaigns and
Social Solidarity During the Greco-Ottoman
War*

İbrahim YILMAZÇELİK-M. Rezan EKİNCİ /215-

Cevdet Paşa'ya Göre Balkanlar'da Sosyal
Hayat Üzerine Bazı Tespitler

*Some Findings Related to Social Life in
Balkans According to Cevdet Pasha*

Neslihan ÜNAL - Gülsüm TÜTÜNCÜ / -263-

İstanbul ve Selanik Yahudi Cemaatlerinin
Gelişim Dinamiklerinin Karşılaştırmalı
Analizi

*Comparative Analysis of Developmental
Dynamics of Jewish Congregations in
Istanbul and Thessaloniki*

Gürsoy ŞAHİN / -341-

XX. Yüzyılın Başlarında Manastır
Vilayeti'nde Suç ve Asayişe Dair Bazı
Tespitler

*Some Observations about the Crime and
Public Order in Manastir (Bitola) Province
at the Beginning of the XXth Century*

MEVLEVÎ TARİKATI'NIN RUMELÎ'DE YAYILMASI VE MEVLEVÎHÂNELER*

The Spread of the Mevlevî Order in Rumelia and the Mevlevîhânes

Mustafa ALKAN* & Gökhan YURTOĞLU**

Özet

Mevlevîlik, Mevlânâ Celaleddin-i Rumi'nin vefatından sonra Sultan Veled zamanında kendine özgü kuralları ve törenleri olan sistemli bir tarikat olarak ortaya çıkmıştır. Merkezi Konya Âsitânesi olan bu tarikat, 13. ve 14. yüzyıllarda Afyonkarahisar, Kütahya, Manisa, Karaman, Balıkesir ve İzmir gibi Anadolu'nun önemli merkezlerine yayılmıştır. 15. yüzyılda Konya, Osmanlılar tarafından ele geçirilmiştir. Bu yüzyıldan itibaren Mevlevîlik, Osmanlı Devleti hâkimiyetinde gelişmeye devam etmiştir. Bu tarikat, II. Murad devrinde başkent Edirne'de teşkilatlanmıştır. Mevlevîlik, Rumeli'de Osmanlı Devleti'nin genişlemesine paralel olarak bu coğrafyada da yayılmıştır. Osmanlı Devleti'nin Mevlevîliğe karşı hoşgörülü tutumu, Mevlevîliğin Mısır'dan Belgrad'a kadar geniş bir coğrafyada yayılmasına zemin hazırlamıştır. II. Murad'ın döneminden bu yana Mevlevîler, Rumeli'de çok sayıda zâviye kurmuştur. Bu zaviyeler, Mevlevîhane olarak da adlandırılmaktadır. Mevlevîhâneler ile Osmanlı merkezi otoritesi arasında derin ilişki ağı vardır. Mevlevîler, halk arasında hem İslâm'ı hem de Osmanlı merkezi otoritesinin meşruluğunu güçlendirmiştir. Doğal olarak bu durum, Osmanlı merkezi otoritesi tarafından hoş karşılanmıştır. Böylece Mevlevîler, Osmanlı coğrafyasında birçok Mevlevîhâne kurabilmişlerdir. Osmanlı merkezi otoritesi de, bu Mevlevîhânelere vakıflar yoluyla destek vermiştir. İlk bulgulara göre başkent Edirne'den sonra, Selânik, Üsküb, Filibe, Belgrad, Budin (Budapeşte) ve Saraybosna'da

* Bu çalışma Gazi Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projeleri (BAP) desteğinde olan 52/2017-01 numaralı "Konya Mevlâna Külliyesi" adlı proje kapsamında üretilmiştir.

* (Prof. Dr.); Gazi Üniversitesi, Tarih Bölümü, Ankara, Türkiye

** (Arş. Gör.); Gazi Üniversitesi, Tarih Bölümü, Ankara, Türkiye

mevlevihâneler kurulmuştur. Bu çalışmada konuyla ilgili çeşitli arşiv belgeleri incelenecektir. Böylece Rumeli'de mevlevî kültürü mevlevihâne, şehir ve vakıf bağlamında ele alınacaktır.

Anahtar Kelimeler: Rumeli, Mevlevîlik, Mevlevihâne, Şehir, Vakıf

Abstract

Mevlevi Order emerged as a systematic order with his own rules and ceremonies after the death of Mawlana Jalaluddin Rumi, in the time of Sultan Veled. This sect, which is Konya Dervish Lodge the center, has spread to important centers of Anatolia such as Afyonkarahisar, Kütahya, Manisa, Karaman, Balıkesir and İzmir in the 13. and 14. centuries. Konya, was seized by the Ottomans in the 15. century. After this century Mevlevism continued to develop under the Ottoman Empire. This sect was organized in the capital Edirne during the reign of Murat II. Mevlevîyeh spread also in this geography parallel to the expansion of the Ottoman State in Rumelia. Moreover, the tolerant attitude of the Ottoman State towards Mevlevism has laid the foundation for spreading of the Mevlevism from Egypt to Belgrade a wide geographical area. Since the time of Sultan Murat II Mevlevis have established many lodges in Rumelia. These lodges are also called Mevlevihane. There is a deep network of relations between Mevlevis and Ottoman central authority. The Mevlevis strengthened the legitimacy of both Islam and the Ottoman Central Authority. Naturally, this situation was welcomed by the Ottoman Central Authority. Thus, Mevlevis were able to build many Mevlevihane in the Ottoman geography. The Ottoman central authority has also provided support to these Mevlevihane through foundations. According to the first findings, after the capital Edirne, Mevlevi inns were established in Salonika, Uskub, Plovdiv, Belgrade, Budin (Budapest) and Sarajevo. In this study, various archive documents related to the subject will be examined. Thus Mevlevi culture in the Rumeli will be discussed in the context of Mevlevihane, city and Waqf.

Key Words: Rumelia, Mevlevi Lodge, Mevlevihane, City, Waqf

Mevlânâ Celaleddîn-i Rûmî'nin adına nispet olunan tarikata “Mevlevî tarikatı”, bu tarikata mensup kişilere “Mevlevî”, Mevlevî tarikatına mahsus tekkelere/zâviyelere de “Mevlevîhâne” denilmektedir. Mevlevîlik, Mevlânâ Celâleddîn-i Rûmî'nin vefatından sonra, halîfesi Çelebi Hüsameddin (ö.1284) ile oğlu Sultan Veled (ö.1312) zamanlarında âdab ve erkânı ile sistemli bir tarikata dönüşmüştür. Konya Âsitânesi'nden sonra ilk Amasya, Kırşehir ve Erzincan'a gönderilen halifeler vasıtasıyla zâviyeler kurularak yayılmaya başlamıştır. Bu tarikat, daha sonra 13. ve 14. yüzyıllarda Karahisar-ı Sâhib (Afyon), Kütahya, Manisa, Karaman, Antalya ve İzmir gibi, o zaman, Anadolu'da siyasî merkez olan şehirlerde yayılmıştır.¹ Mevlevîlik, merkezinde bir mevlevîhânenin yer aldığı külliyeler inşa edilerek teşkilatlandırılmıştır. Genel olarak mevlevîhâneler, iki şekilde kurumlaşmıştır. Bunlardan ilki 1001 günlük eğitim ile çile çıkarılıp “dede” olunabilen ve *âsitâne* olarak isimlendirilen Mevlevî tekkeleridir. Diğer ise “âyende ve revendeye it'âm-ı taâm ittiren” daha çok bir misafirhâne statüsünde olan ve Mevlevî tekkelerinden daha küçük Mevlevî *zaviyeleridir*. Bu cümleden olarak ilk merkez Konya'dan sonra Karahisar-ı Sâhib, Manisa, Kütahya, Kastamonu, Eskişehir, Bursa, Galata, Yenikapı, Kasımpaşa, Beşiktaş, Bahariye, Gelibolu, Yenişehir (Larissa), Halep ve Kahire mevlevîhâneleri, Mevlevîliğin başlıca âsitâneleri kabul edilmiştir. Şermin Barihüda Tanrıkorur, “Diğer Mevlevîhânelerin Listesi” isimli makalesinde Osmanlı hâkimiyet sahası içerisinde

¹ Ş. Barihüda Tanrıkorur, “Mevleviyye”, *DİA*, 29, (2004), s. 468-475.

Kahire'den Peçuy'a (Peç) kadar 129 adet mevlevîhâne tespit etmiştir.² Dolayısıyla yukarıda sıralanan Konya Mevlânâ Âsitânesi'nden başka âsitâne statüsündeki 15 mevlevîhâne (Mevlevî Dergâhı/ Tekkesi) hâriç tutulursa, bu mevlevîhânelerin 114'ü âsitânelerden daha küçük olan zâviye statüsündedir. Mevlevîhâneler, yönetim mekanizması ve sahip oldukları unsurlar açısından birbirlerine benzemektedirler. Bu benzerliği, diğer mevlevîhânelerin, Konya'daki Mevlânâ Âsitânesi'ni örnek alarak teşkilatlanmış olmalarıyla açıklamak mümkündür.³

Konya Mevlânâ Âsitânesi'nde Mevlânâ'nın soyundan gelenlerin postnişîn olduğu Çelebilik Makamı bulunuyordu. Postnişîn olan Çelebi Efendiler, görev yaptıkları mevlevîhânelerde en üst yetkili konumundaydılar. Konya Mevlânâ Âsitânesini idarî olarak “*Sertarik Dede*” yönetiyordu. *Aşçı Dede*, *Türbedar Dede* ve *Neyzenbaşı* ise onun yardımcılığını yapıyorlardı. Ayrıca imam, hatip, mesnevîhân ve ferraş gibi diğer pek çok görevli vardı.⁴ Mevlevîhâneler, genel olarak, büyük bir avlunun içinde *Semâhâne*, *Türbe*, *Çilehâne*, *Derviş Hücreleri*, *Selamlık*, *Harem Dâiresi*, *Mutfak*, *Kiler*, *Meşkâne* ve *Kütüphâne* gibi temel birimlerden oluşuyordu.

² Ş. Barihüda Tanrıkorur, “Diğer Mevlevîhânelerin Listesi”, *Konya'dan Dünya'ya Mevlânâ ve Mevlevilik*, (Editör: Nuri Şimşekler), Konya 2002, s. 237-240.

³ Rıza Duru, *Mevleviname* (Çeviri Metinler ve Resimlerle Batılı Seyahatnamelerinde Mevlevilik), T.C. Konya Valiliği İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü Yayınları, Konya 2012, s. 9.

⁴ Haşim Karpuz, “Balkanlardaki Mevlevihanelerden Günümüze Kalanlar” *Dünyada Mevlânâ İzleri Sempozyumu*, (13-15 Aralık 2007), s. 429.

Semâhâne, Mevlevî dervişlerinin semâ yaptıkları bir alana sahip olan kible tarafında ise bir mihrabı bulunan aynı zamanda namaz kılınabilecek mescit hüviyetinde bir mekândı. **Türbe**, semâhâne dâhilinde veya külliye'nin avlusu içinde inşa edilmiş, mevlevîhânenin kurucusunun veya postnişîn şeyhlerin defnedildikleri kabirhâneydi. **Çilehâne**, külliye'nin loş ve küçük bir mekânıydı. Burada Mevlevî dervişleri riyazet ve çile doldurmak için yalnız başlarına ibadet ederlerdi. **Derviş hücreleri** ise bir ya da birkaç dervişin gündelik hayatlarını sürdürdükleri, içinde ocak ve dolabı bulunan odalardı. Bu odalar, aynı zamanda birer dersane niteliğinde olup dervişlerin yetiştikleri yerlerdi. **Selamlık dâiresi**, şeyhin mevlevîhânede bulunduğu ve gelen misafirlerini ağırladığı yerdi. Burada bir yemek sofası ile hademe ve müritler için bir kahve ocağı da bulunuyordu. **Harem (Çelebi) dâiresi** ise şeyh ve ailesinin eviydi (menziliydi). Külliye içinde harem dâiresinin ayrı bir kapısı da bulunabilirdi. **Matbâh-ı Şerîf** (mutfak), mevlevîhânelerin en önemli birimlerindendi. Öyle ki, Mevlevîler tarafından burası hem yemeğin hem de dervişlerin piştiği mekân olarak düşünülmüştü. Her mevlevîhânede ayrı bir birim olarak inşa edilen mutfak ve kilerlerin içerisinde aşçıların ve kilercilerin yatması için hücreler de yapılmıştı. **Meşkhâne** ise bazen matbâhın bir bölümünde bulunan ve Mevlevî adaylarının dönme tâlimi yaptıkları, döşemesine çivi çakılmış tahta tabanlı bir yerdi.⁵ Bunların dışında bazı mevlevîhânelerde kütüphane, hamam, fırın, muvakkithane, cem

⁵ Mehmet Zeki Pakalın, *Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü*, Cilt: II, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul 1971, s. 498, 516.

(sohbet) odası, su kuyusu, sarnıç, şadırvan gibi diğer bazı birimler de vardı.⁶ Bütün bu birimlerin her birinin bir görevlisi vardı. Konya Mevlânâ Âsitânesi gibi büyük dergâhlar kalabalık bir personele sahipti. Bu personel, âsitânenin gündelik hayatının aktörleriydi. Abdülbaki Gölpınarlı, “Konya’da Mevlânâ Dergâhının Arşivi” isimli makalesinde Konya Mevlânâ Külliyesi’nin dergâh, câmi ve matbahının görevlilerini şu şekilde sıralamaktadır;

“Dergâhta:

“Müderriş, muîd, imam, şeyh, müderriş-i Mesnevî, Mesnevihan, müezzin, emîn-i çerâgî, çerâgî, pâsuban, ferrâş, hânende, na’athân, şagird-i Mesnevî, hâfız-ı kütüb, aşırhân, bevvâb, semâzen, buhûrî, külahdûz, bekçi-i türbe, destârî, ferrâş-ı helâ, mirkaatî, fethhân, tâlî-i âyet-i şerîf, der yevm-i mukabele, ihlashân, va’iz, eczâhânlar, devrhânlar”,

Câmide:

“Hatîb, imam-ı evvel, imam-ı sâni, sermahfil, müezzin, devrhân, muarriş, muvakkıt, ferrâş, sırâcî, kayyım, mirkaatî, temcîdhân, bevvâb-ı tâbhane, mushafhan-ı türbe, türbedar, tâlî-i Kur’an-ı Azîm, bâğban”,

“An cemâat-ı hademe-i Mevlevihâne:

Reis-i nâyzen, deffâf, nâyî, dümbelekzen, duâcı ba’de’s-semâ”

Hademe-i matbah:

*Vekîl-i harç, kâtib-i kilâr, kilârî, anbârî, tabbâh, nakıyb-i nân, mühürdâr, kendümküb, emîn-i kurban, ferrâş, bevvâb-ı matbah, nakıyb-i aş, mi’mâr-ı evkâf, keyyal, habbâz, baltakeş-i heyne”.*⁷

⁶H. Karpuz, *a.g.e.*, s. 430.

⁷ Abdülbaki Gölpınarlı, “Konya’da Mevlânâ Dergâhının Arşivi”, *İktisat Fakültesi Mecmuası*, c. 17, sayı: 1-4, (1955), s. 159-160.

Konya Mevlevî Âsitânesi'nin giderlerini karşılamak için Karamanoğulları Beyliği ve Osmanlı Devleti hâkimiyetlerinde pek çok vakıf kurulmuştur.⁸ Mevlânâ Âsitânesi'nin bu personel yapısı, mevlevîhânelerin hem fizikî olarak birçok kurumu bünyesinde barındıran tesisler bütünü olduğunu, hem de pek çok kişinin bir teşkilât yapısı doğrultusunda görev yaptığı, sistemli müesseseler bütünü olduğunu göstermektedir. Osmanlı coğrafyasında sistemli müesseseler bütünü olan mevlevîhâneler, Osmanlı hâkimiyet sahasında zaman içinde yayılmıştır. Bu yayılışın, Osmanlı fetihleri ile bir paralellik arz ettiği düşünülmektedir. Nitekim Osmanlıların, Rumeli'de hâkimiyetlerini sağlamlaştırmak için yeni ülkeler fethetmek kadar, fethedilen ülkelerde otoritelerinin meşruiyetini sağlayacak unsurlara da önem vermiş oldukları bilinmektedir. Âşık Paşazâde'nin *Tevârih-i Âl-i Osman*'da "Abdalân-ı Rûm, Gaziyân-ı Rûm, Bacıyân-ı Rûm ve Ahiyân-ı Rûm"⁹ olarak tasnif ettiği zümreler, Osmanlı yönetim çevreleri tarafından yeni fethedilen ya da fethedilecek bölgelere yönlendirilmiştir. Söz konusu zümreler arasında; Yesevî, Haydarî, Kalenderî, Hurûfî, Bektaşî ve Melamî meşrep tarikat mensuplarını görmek mümkündür. Osmanlılar bu zümreleri, fetihlerde ve fethedilen topraklarda kendi otoritelerinin meşruiyetini sağlamak ve sağlamlaştırmak için koruyup kollamış, askerlerin

⁸ Alâüddin Bey bin Mirzâde Hali Bey Vakfıyesi, H. 776, VGMA, Defter nu: 579, s. 361, sıra: 158; Sadr-ı 'Azam Pirî Mehmed Paşa ibn Mehmed Cemalüddin Aksarayî Vakfıyesi, H. 2 B 927, VGMA, Defter nu: 747, s. 481, sıra: 315.

⁹ Âşıkpaşazâde, *Tevârih-i Âl-i Osman*, Matbaa-i Amire, İstanbul 1332, s.205.

ve halkın nazarında önemli yere sahip olan pek çok şeyhe ve dervişe fethedilen yeni topraklarda mülkler vermiş, vakıflar kurmuş veya kurulan vakıfları vergiden muaf tutarak pragmatik bir siyaset takip etmiştir. Bu zümreler de zamanla buralarda tekke veya zaviyeler kurarak nüfuz ve nüfuslarını artırma yoluna gitmişlerdir. Mevlevîlerin hedef kitlelerinin daha çok okumuş, şehirli ve yönetici elit kitlelerin olduğu söylenebilir. Mevlevîlik, Rumeli'de Edirne'den Peçuy'a kadar zamanla yayılmış ve mevlevîhâneler yoluyla teşkilatlanmıştır. Bunlar günümüz ülke sınırlarına göre şöyle tasnif edilebilir;

Türkiye'de İstanbul [Galata, Yenikapı, Kasımpaşa, Beşiktaş (Bahariye) ve Üsküdar], Gelibolu, Tekirdağ ve Edirne'de, **Bosna- Hersek'te** Saraybosna ve Mostar'da, **Kosova'da** Priştine ve İpek'te, **Ukrayna'da** Hotin'de, **Arnavutluk'ta** Tiran, Akçahisar ve Elbasan'da, **Sırbistan'da** Belgrad ve Niş'te, **Makedonya'da** Üsküp, Kriva Palanka (Eğridere) ve Manastır'da, **Yunanistan'da** Atina, Larissa, Selanik, Edessa, Serez, Gümülcine ve Dimetoka'da, **Bulgaristan'da** Filibe Vidin, Belgradçık ve Tatar/Pazarcık, **Macaristan'da** Peçuy ve Peşte'de mevlevîhâneler kurulmuştur.

Türkiye: Osmanlı Devleti'nde ilk mevlevîhânelerin 15. yüzyılın ilk yarısından itibaren kurulmaya başladığı bilinmektedir. Buna göre, Osmanlı Devleti'nde ilk mevlevîhâne, Sultan II. Murad tarafından –her ne kadar Sadrazam Çandarlı Halil Paşa tarafından kurulup desteklendiği görüşü ileri sürülmüşse de- Edirne'de¹⁰ yapımı 1435 yılında tamamlanan

¹⁰ VGMA, Defter nu: 776, s. 232, sıra: 185.

Muradiye Camii'nin yanında inşa edilmiştir.¹¹ Evliya Çelebi'ye göre burası önce iki kubbeli bir mevlevîhâne olarak inşa edilmiştir. Ancak içinde kan döküldüğü için bu Mevlevihane camiye çevrilmiş, daha sonra bu caminin dış avlusunda yeni bir mevlevîhâne inşa edilmiştir.¹² Edirne Mevlevîhanesini II. Murad'ın kurmuş olduğu iddiasını destekleyen 9 Nisan 1605 tarihli bir mühimme belgesi bulunmaktadır. Bu belgeye göre, mevlevîhânedeki görevlilerin vazife ücretleri Sultan [II.] Murad Han Vakfı tarafından karşılanmaktadır¹³ Yine Edirne valisine gönderilen 20 Mart 1857 tarihli bir belgeye göre Edirne Mevlevîhânesi'nde şeyhlik yapan Osman Efendi'nin Mevlevîliğe aykırı davrandığı gerekçesiyle yerine Eşref Dede Efendi'nin şeyhliğe getirildiği anlaşılmaktadır.¹⁴ Bu mevlevîhâne'yi 1441'de İzmir'de kurulan Tire Mevlevîhânesi takip etmiştir. Bunu İstanbul'un fethinden sonra Vezneciler'deki Akataleptos Manastırı Kilisesi'nden camiye dönüştürülen Kalenderhâne Camii'nin bir süre Mevlevî zâviyesi olarak kullanılması tâtip etmiştir. İstanbul'un ilk Mevlevî Âsitânesi ise, 1491 (H. 897) yılında, II. Bayezid'in izniyle dönemin vezirlerinden İskender Paşa'nın av arazisi üzerinde inşa edilen **Galata**

¹¹ İsmet Kayaoğlu, "Anadolu'da İlk Mevleviler", *Konya'dan Dünya'ya Mevlânâ ve Mevlevilik*, (Editör: Nuri Şimşekler), Konya 2002, s. 162.

¹² Evliya Çelebi, *Evliya Çelebi Seyahatnamesi*, III, (Haz: Seyit Ali Kahraman- Yücel Dağlı,), Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 1999. s. 253.

¹³ BOA, A.DVNS.MHM.d, Dosya nu: 75, Gömlek nu: 452, s. 219, sıra: 452.

¹⁴ BOA, A.MKT. MHM. Dosya nu: 108, Gömlek: 72, s. 1-2.

(Kulekapı) **Mevlevîhânesi**'dir.¹⁵ Galata Mevlevî Âsitânesi, uzun asırlar İstanbul Mevlevîliği'nin çekim merkezi olmuş, giderleri için pek çok vakıf kurulmuştur.¹⁶ Galata'yı yüz yılı aşkın bir zaman sonra, Sümbül Efendi aracılığıyla Mevlevîliğe intisap eden Yeniçeri Kâtibi Malkoç Mehmed Efendi tarafından inşa edilip 1597 yılı Recep ayında hizmete açılan **Yenikapı Mevlevîhânesi** takip etmiştir.¹⁷ Yenikapı'dan çeyrek asır sonra, yâni 1621-22 yıllarında Sadrazam Ohrili Hüseyin Paşa, **Beşiktaş Mevlevîhânesi**'ni tesis etmiştir. İki buçuk asır sonra bu mevlvihânenin yerine Çırağan Sarayı yapılıncaya mevlvihâne, 8 Şubat 1875 tarihinde Eyüp'ün Bahariye sahilinde yeniden inşa edilip, **Bahariye Mevlevîhânesi** adıyla hizmete açılmıştır.¹⁸ Beşiktaş Mevlevîhânesi'den sonra 1623-31 yılları arasında Fırincızâde Şeyh Sırrî Abdi Dede tarafından Beyoğlu'nda **Kasımpaşa**

¹⁵Ş. B. Tanrıkorur, "Mevlevîyye", (2004), s. 469; Fâtih Sultan Mehmed'in Vakfiyesi'nde yer alan "Vezâifü'z-zâviyeti'l-ma'rûf bi Kalenderhâne" kısmında yüklenen mesnevî okuma sorumluluğu dikkat çekmektedir. Bk. Fatih Sultan Mehmed Vakfiyeleri, VGM Yayını, İstanbul 1993, s. 60-61.

¹⁶ Velîyüddin oğlu İskender Paşa Vakfiyesi, 12 M 897, VGMA, Defter nu: 573, s. 104, sıra: 19; Galat Gümrüğü Kâtibi Hacı İbrahim Efendi Vakfiyesi, 6 Ş 1175, VGMA, Defter nu: 626/2, s. 622, sıra: 658; Ahmed Çelebi ibn Abdurrahman Çelebi Vakfiyesi, 27 Ca 1195, VGMA, Defter nu: 628, s. 509, sıra: 271.

¹⁷ Kâtib-i Yeniçeriyân Dergâh-ı Âli Mehmed Efendi ibn İskender Paşa Vakfiyesi, VGMA, Defter nu: 628, s. 685, sıra: 390.

¹⁸ Pars Tuğlacı, "Bahariye (Beşiktaş-Maçka) Mevlevîhânesi", *İstanbul Kültür ve Sanat Ansiklopedisi*, II, İstanbul 1983, 975-981; Mustafa Bey bin Murad Bey Vakfiyesi, VGMA, Defter nu: 625, s. 116, sıra: 118; Nevşehirli İbrahim Paşa bin Ali Vakfiyesi, VGMA, Defter nu: 38, s. 80, sıra: 1/1.

Mevlevîhânesi kurulmuştur.¹⁹ İstanbul'daki son melevîhâne olan **Üsküdar Mevlevîhânesi**'ni Sultanazâde Numan Dede Bey, 1792-93 yıllarında Üsküdar'ın İmrahor Semtinde yaptırmıştır.²⁰ Bu melevîhâne İstanbul'daki âsitane statüsünde olmayan tek melevîhânedir. Burasını İstanbul'a gelip giden melevîlerin konaklama yeri olarak kullandıkları anlaşılmaktadır.²¹ İstanbul'un dışında Rumeli'deki en önemli melevîhâne Gelibolu Mevlevîhânesi'dir. Bu melevîhâneyi ilk postnişini olan Kara Hasan Ağazâde Mehmed Hakiki Dede (ö.1653) ölümünden az önce kurmuştur. Burası İstanbul'dakilerden sonra Rumeli'de yer alan iki âsitânenen biridir.²² Gelibolu Mevlevî Âsitânesi dışında Tekirdağ'da da bir Mevlevî zaviyesinin varlığı kayıtlara yansımıştır.²³

Bosna-Hersek: Türkiye dışında Rumeli coğrafyasındaki en eski melevîhâne Bosna-Hersek sınırları dâhilinde Saraybosna'da kurulmuştur. Bu

¹⁹ Erdem Yücel, "Kasımpaşa Mevlevihanesi", *TTOK Belleteni*, LXVII/346 (1981), s. 38-42; Ataullah Efendi oğlu Ali Efendi Vakfiyesi, VGMA, Defter nu: 631, s. 123, sıra: 89 (9 R 1239).

²⁰ M. Baha Tanman, "Üsküdar Mevlevîhânesi", *DİA*, 42, (2012), 372-374; Hatice Sultan Vakfiyesi, VGMA, Defter nu: 745, s. 361, sıra: 132 (Gurre-i Ra. 1226).

²¹ Abdülbaki Gölpınarlı, *Mevlânâ'dan Sonra Mevlevîlik*, İnkılap Kitapevi, İstanbul 2006, s. 311.

²² VGMA, Defter, nr. 174, sıra 2268-2269; Fatıma Ferruha Hanım İbneti Mehmed Reşid Efendi Vakfiyesi, VGMA, Defter nu: 573, s. 70, sıra: 8 (8 S 1293); Ş. Barihüda Tanrıkorur, "Gelibolu Mevlevîhânesi", *DİA*, 14, (1996), s. 6; Osman Ülkü, "Gelibolu Mevlevihanesi", *Atatürk Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü Dergisi*, Sayı 4, (Erzurum 1998), s.188.

²³ Selami Şimşek, "Anadolu ve Balkanlar Arasında Geçit Bölgesi Tekirdağ'da Tasavvuf ve Tarikatlar", *Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, Sayı: 22, (2007), s. 400.

Mevlevî zâviyesini, 1462 yılında Sancak Beyi Gazi İsa Bey'in yaptırdığı kabul edilmektedir.²⁴ Gazi İsa Bey'in tahsis ettiği zengin vakıflar²⁵ sayesinde bu zâviye, maruz kaldığı yangın ve çeşitli yıkımlara rağmen günümüze kadar ulaşmıştır.²⁶ İsa Bey Zâviyesi'nin bitişğine Hacı Mahmud isimli birisi tarafından yaklaşık 150 yıl sonra yeni bir mevlevîhâne daha inşa edilmiştir. Evliya Çelebi burayı “*Milaçka Nehri kenarında bir cennet bağı gibi zeminde semâhâne meydanlı, yetmiş-seksen fukara odalı, mutribân mahfilli, aşevi olan, sağlam vakıflı Celaledin-i Rumî Tekkesi*” olarak tarif etmektedir.²⁷ II. Viyana Kuşatması sonrası, 1697 yılında, Saraybosna, Savoy Dükü Prens Eugen tarafından işgal edildi. Bu sırada şehir ve mevlevîhâne büyük bir taribata uğramıştır. Bu yüzden mevlevîhâne, yeniden tamir ve termim edildiği 1782 yılına kadar kullanılamamıştır.²⁸ 24 Eylül 1756 tarihli bir belgeye göre Saraybosna Mevlevîhânesi'nin şeyhi Süleyman Efendi iken

²⁴ Salih Trako, “Sarayev’da Mesnevi Dersleri ve Mesnevihanlar Üzerine”, *I. Milletlerarası Mevlânâ Kongresi* (3-5 Mayıs 1987), Selçuk Üniversitesi Yayınları, Konya 1987, s. 144.

²⁵ Gazi İsa Bey bin İshak Bey, H. 866, VGMA, Defter nu: 629, s. 456, sıra: 653-54.

²⁶ Munib Maglajlić, “Mevlevî’s Tarikat in Bosnia”, *Second International Mevlânâ Congress*, (3-5 May 1990), Selçuk Üniversitesi Yayınları, (Konya 1990, s. 160; H. Mustafa Eavcı, “Balkanlar’da Mevlevîlik ve Saraybosna’da İsa Bey Mevlevîhanesi”, *Balkanlar’da İslâm Medeniyeti II. Milletlerarası Sempozyumu Tebliğleri*, (Tiran Arnavutluk, 4-7 Aralık 2003), IRCICA, İstanbul 2006, s.365- 373.

²⁷ Evliya Çelebi, 2001, s. 226.

²⁸ Serdar Ösen, “Balkanlarda Mevlevîliğin Yayılması ve Kurulan Mevlevîhaneler”, *Yeni Türkiye* (Balkanlar Özel Sayısı), 67, (Ankara 2015), s. 1799.

onun vefat etmesi ile yerine Derviş Muhammed'in vazifelendirildiği anlaşılmaktadır.²⁹ 14 Eylül 1780 tarihinde ise İsa Bey Mevlevîhanesi'nin şeyhi Osman Efendi olarak görülmektedir. Mevlevî şeyhi Osman Efendi'nin gönderdiği arzuhale binaen merkezden Bosna valisine ve Saraybosna kadısına gönderilen hükümde harap olan İsa Bey Mevlevî zaviyesinin keşfinin yapılarak vakıflarının hesabının İstanbul'a bildirilmesi istenmiştir.³⁰ Bu tarihten sonra da 1836³¹ ve 1860 yıllarında çeşitli tamirata uğrayan mevlevîhâne 1924 yılına kadar faaliyetine devam etmiştir. Bosna Hersek'te Saraybosna haricinde Mostar'da da bir mevlevîhâne bulunmaktadır. Bu mevlevîhâneyi ise Mostarlı Şeyh Fevzi Efendi (ö. 1747) kurmuştur.³²

Makedonya: Bugün Makedonya Cumhuriyeti olarak bilinen, geçmişte Osmanlı Devleti'nin Rumeli eyâleti içinde yer alan ilk mevlevîhâneyi -Üsküb'de- Rumeli Beylerbeyi Gazi İsa Bey'in kurduğu kabul edilmektedir.³³ Üsküb Mevlevîhanesi'nin kuruluş tarihi 1463-69 yıllarına tekabül etmektedir. Evliya Çelebi, bu mevlevîhânenin Melek Ahmet Paşa'nın emriyle Mevlevî Tekkesi'ne dönüştürüldüğünü yazmaktadır.³⁴ 1675³⁵ ve 1902 tarihli arşiv belgelerinde Üsküb Mevlevîhanesi'nin bânisi olarak Zeynel Abidin Efendi isimli biri

²⁹ BOA, AE.SOSM.III, Defter nu: 15, Gömlek: 991.

³⁰ BOA, C.EV, Dosya nu: 160, Gömlek: 7996.

³¹ BOA, C.EV, Dosya nu: 144, Gömlek: 7161, s. 1-3.

³² H. Karpuz, 2007, s. 430-431.

³³ Gazi İsa Bey bin İshak Bey Vakfıyesi, H. 866, VGMA, Defter nu: 629, s. 456, sıra: 653-54.

³⁴ Evliya Çelebi, 2001/ 5, s. 301.

³⁵ BOA, C.EV, Dosya nu: 513, Gömlek: 25909.

geçmektedir. Buradan Zeynel Abidin Efendi'nin Üsküb Mevlevîhânesi'nin ikinci bânisi olduğu anlaşılmaktadır. 30 Mart 1785 tarihli bir belgede Üsküb Mevlevîhânesi'nin evkafında kayıtlı olan bahçe, bağ, değirmen ve saire müsakkafatına müdahalenin men edilmesi ile ilgili bir kayıt bulunmaktadır.³⁶ 1909 yılında tamirattan geçirildiği düşünülen mevlevîhâne, 1954 yılına kadar faaliyetini sürdürmüş, ancak 1955 yılında yıkılmıştır.³⁷ Bazı araştırmalara göre, Makedonya sınırları dâhilinde Manastır ve Kriva Palanka'da mevlevîhânelerin bulunduğu yazılmış³⁸ ise de, bu mevlevîhâneler hakkında Türk arşivlerde kayıtlara rastlanılamamıştır.

Kosova: Bugünkü Kosova sınırları dâhilinde İpek ve Priştine Mevlevîhâneleri bulunmaktaydı. Haziran 1739 tarihli bir arşiv vesikasına göre İpek Mevlevîhânesi'nin şeyhlik vazifesi Muhammed Efendi tarafından yürütülmektedir. Aynı belgeden Dukakin ve İskenderiyye Sancaklarının mutasarrıfı olan Hudaverdi Paşa'nın İpek Mevlevîhanesi'ne üç adet yaylak vakfettiği anlaşılmaktadır.³⁹ 1760 ve 1761 tarihli arşiv vesikalarına göre İpek Mevlevîhânesi, aynı zamanda Hüdaverdi Paşa Mevlevîhânesi olarak da isimlendirilmektedir. Bu tarihlerde mevlevîhânenin şeyhlik ve mütevellilik vazifesi Seyyid Ebubekir tarafından yürütülmektedir.⁴⁰

³⁶ BOA, C.EV, Dosya nu: 599, Gömlek: 30211.

³⁷ Ösen, 2015, s. 1799-1802.

³⁸ Tanrıkorur, 2002, s. 237-240.

³⁹ BOA, AE.SMHD.I, Defter nu: 92, Gömlek: 6361.

⁴⁰ VGMA, Defter nu: 661, Gömlek: 36, s. 71; VGMA, Defter nu: 661, Gömlek: 53, s. 105.

Priştine Mevlevîhânesi ise hâlen çalışmaya muhtaçtır.

Arnavutluk: Arnavutluk'ta Akçahisar, Elbasan ve Tiran Mevlevîhâneleri bulunmaktaydı. Anlaşıldığı üzere Fatih Sultan Mehmed'in aldığı mühim ve sarp bir yerdeki kale olan Akçahisar, kaza yapılmış daha sonra mevkiî daha düz olan Tiran önem kazanmıştır.⁴¹ Tiran'da 1892 ve 1894 yıllarında 47 adet Tekke veya zaviye kayıtlıdır.⁴² Akçe Hisar'da ise aynı yıllarda 26 tekke bulunmaktadır.⁴³ Yine 1891 yılına ait Manastır Salnamesinde Elbasan'da 5 adet tekke bulunduğu kaydedilmiştir.⁴⁴ Ancak tüm bu kayıtların içerisinde herhangi bir mevlvîhânenin olup olmadığı tespit edilememiştir.

Sırbistan ve Ukrayna: Sırbistan sınırlarında Belgrad ve Niş Mevlevîhâneleri ile Ukrayna sınırları dâhilinde de Hotin Mevlevîhânesi'nin bulunduğu kayıtlara yansımıştır. Evliya Çelebi, Belgrad'da 17 tekkenin arlığından bahsetmekte, ancak bunların içerisinde Mevlvî zaviyesi olup olmadığı belirtilmemiştir.⁴⁵ Niş'te Mehmed Vehbi Efendi'nin gönderdiği bir istidaya göre, Niş halkının "Aziziye" adıyla bir Mevlvîhâne

⁴¹ Ekrem Hakkı Ayverdi, *Avrupa'da Osmanlı Mimari Eserleri (Bulgaristan, Yunanistan, Arnavudluk)*, IV, Seçil Ofset, İstanbul 2000, s. 403.

⁴² *İşkodra vilayeti Salnamesi* 1310/1892, s. 119; *İşkodra vilayeti Salnamesi* 1312/1894, s. 124.

⁴³ *İşkodra vilayeti Salnamesi* 1310/1892, s. 91; *İşkodra vilayeti Salnamesi* 1312/1894, s. 96.

⁴⁴ *Salname-i Vilayet'i Manastır*, Manastır Vilayet Matbaası, Manastır 1305/1888, s. 205.

⁴⁵ Evliya Çelebi, *Evliya Çelebi Seyahatnamesi*, V, (Haz: Yücel Dağlı, Seyit Ali Kahraman, İbrahim Sezgin), Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 2001, s. 191-201.

inşâ etmek istediği bir kayda yansımıştır.⁴⁶ Ayrıca Niş'te eski Sadrazam Yeğen Mehmed Paşa Cami'nin tâmir edilmesi ve câmi avlusuna bir Mevlevîhâne inşâsı izni verilmiş olduğu başka bir kayıta görülmüştür⁴⁷.

Yunanistan: Osmanlı hâkimiyeti altındayken Yunanistan coğrafyasında sekiz mevlevîhânenin kurulmuş olduğu tespit edilmiştir. Bunlar; Selanik, Edessa (Vodina), Serez⁴⁸, Gümülcine⁴⁹, Dimetoka⁵⁰ ve Atina⁵¹ Mevlevî zaviyeleridir. Selanik Mevlevî Zâviyesi, 1605 yılında, Hacı Mehmed oğlu Defterdar Ekmekçizâde Ahmed Paşa tarafından kurulmuştur.⁵² Selanik Mevlevîhânesi, 1646 yılında yangından zarar görmüş, bunun üzerine merkezden Selanik kadısına gönderilen bir hükümle mevlevîhânenin vakfının akarları belirlenerek tamir ve termiminin buradan karşılanması istenmiştir.⁵³ 1858 yılında mevlevîhânenin şeyhlik vazifesini yürüten Yakup Çelebi Efendi görevinden azledilerek yerine Ali

⁴⁶ BOA. H. 4.02.1280, MVL.422-4.

⁴⁷ BOA. H.14.01.1277, MVL. 915/78.

⁴⁸ Hacı Mehmed bin Hüsam Vakfıyesi, 7 C 1106, VGMA, Defter nu: 624, s. 257, sıra: 207.

⁴⁹ VGMA, EV.MH, Defter nu: 2523, Gömlek: 228, s. 202.

⁵⁰ VGMA, EV.THR, Defter nu: 64, Gömlek: 51; Dimetoka'da 1874 yılı Edirne vilayet Salnamesi'nde 2 adet hankah kaydedilmiştir. Bunlardan birinin mevlevîhane olup olmadığı net değildir. Bkz. *Salname-i Vilayet-i Edirne*, Edirne Vilayet Matbaası, Edirne 1291/1874, s. 134.

⁵¹ VGMA, EV.THR, Defter nu: 21, Gömlek: 57.

⁵² Hacı Mehmed oğlu Defterdar Ekmekçizâde Ahmed Paşa Vakfıyesi, VGMA, Defter nu: 625, s. 116, sıra: 118 (24 N 1013).

⁵³ BOA, A.DVNS.MHM.d, Dosya nu: 91, Gömlek: 338, s. 108, sıra: 338.

Efendi getirilmiştir.⁵⁴ Sâbık Yakup Çelebi Efendi'nin biriken maaşları ancak 1861 yılında ödenebilmiştir.⁵⁵ Kayıtlara göre 1927 yılında yıkılan Selânik Mevlevîhânesi, âsitane statüsünde değilse de, Mevlevîliğin çekim merkezlerinden biri olduğu anlaşılmaktadır. Yenişehir (Larissa) Mevlevîhânesi ise âsitane statüsündedir.⁵⁶ Yenişehir/Larissa Mevlevîhânesi'nin ne zaman kurulmuş olduğu açıklığa kavuşmuş değildir. Selanik Mevlevîhânesini de kuran Hacı Mehmed oğlu Ekmekçizâde Defterdar Ahmed Paşa 13 Şubat 1605 (Hicrî 24 Ramazan 1013) tarihli vakfiyesinde Yenişehir'de Gazi Ömer Bey Câmî-i Şerifi'nin yanına yeni inşa ettirdiği zâviyede şeyh olan “*Kutbü'r-Rabbani ve'l-Gavsü's-Samedanî eş-Şeyh es-Seyit Abdulkadir Geylani hazretlerinin*” halifelerinden es-Seyyid Yahya Efendi ve dervişleri için tahsisat ayırmıştır.⁵⁷ Muhtemelen Ahmed Paşa'nın yaptırdığı bu zâviye, 1676 yılında Hoca Ahmed Efendi adlı bir başka hayırsever tarafından tamir ve termim edilip mevlvîhâneye dönüştürülmüş olmalıdır. Yenişehir Mevlevî Âsitânesi, 19. yüzyılın sonlarına kadar faaliyetini sürdürmüş, Yenişehir'in Yunanistan'ın eline geçmesiyle bölgedeki Müslümanlar üzerindeki baskıların artması üzerine faaliyetini durdurmak zorunda kalmıştır.⁵⁸ Yenişehir Mevlevîhânesi, 23 Ekim 1897 yılında harap olmuş ve işlevini kaybetmiştir. Buranın enkazının satılmasıyla elde

⁵⁴ BOA, A.MKT.MHM, Dosya nu: 150, Gömlek: 17.

⁵⁵ BOA, A.MKT.NZD, Dosya nu: 344, Gömlek: 43, s. 1.

⁵⁶ A. Gölpınarlı, 2006, s. 307.

⁵⁷ Hacı Mehmed oğlu Defterdar Ekmekçizâde Ahmed Paşa Vakfiyesi, VGMA, Defter nu: 625, s. 116, sıra: 118 (24 N 1013).

⁵⁸ Ösen, 2015, s. 1806.

edilecek meblağ ile Bursa Yenişehir'de bir mevlevîhânenin kurulması için hüküm gönderilmiştir.⁵⁹

Bulgaristan: Bulgaristan sınırları dâhilinde Filibe, Vidin, Belgradçık ve Tatar/Pazarcık şehirlerinde mevlevî zâviyeleri kurulmuştur. Filibe Mevlevîhânesi'nin ne zaman inşa edildiği tartışmalıdır. Bulgar araştırmacılar, İtalyan seyyah Veranti'nin *Buda'dan Adrianopola* adlı eserinde 1553 yılındaki Filibe ziyaretinde mevlevîhânedен bahsedişine, Türk araştırmacılar da, Evliya Çelebi'nin *Seyahatname*'sinde 1652 yılındaki Filibe ziyaretinde Mevlevîhânedен bahsetmeyişine dayalı olarak görüş belirtmişlerdir.⁶⁰ Solak-zâde el-Hac Ahmed Bey bin Abdullah, 15 Aralık 1712 tarihli vakfında Mevlevîhâne Şeyhi Şeyh es-Seyyid Mustafa Efendi ve dervişler için tahsisat ayırmıştır.⁶¹ 27 Ekim 1728 tarihli bir vesikaya göre Filibe Mevlevîhânesini Hacı Kethüda isimli birinin bina eylediği kayıtlıdır.⁶² 6 Kasım 1848 tarihli bir başka vesikaya göre de harap vaziyette olan Filibe Mevlevîhânesi'nin yerine yeni bir Mevlevîhânenin inşa edilmesi için Maliye Nâzırına bir buyruldu yazılmıştır.⁶³ Ayrıca Filibe'de Rumeli Valisi Hakkı Paşa'nın yaptırdığı bir Mevlevî zaviyesi olan Şeyh Mahmud Zaviyesi de bulunmaktadır. 18 Aralık 1852 tarihli bir vesikada bu mevlevîhânenin şeyhlik

⁵⁹ BOA, Defter nu: 1028, Gömlek: 77042.

⁶⁰ Aydan Yumerov, "Bir Osmanlı Şehri Olarak Filibe ve Filibe Mevlevîhanesi", *Mütefekkir: Aksaray Üniversitesi İslâmî İlimler Fakültesi Dergisi*, Sayı: 1, (Bahar 2014), s. 203.

⁶¹ Solak-zâde el-Hac Ahmed Bey bin Abdullah Vakfiyesi, VGMA, Defter nu: 737, s. 153, sıra: 59.

⁶² BOA, AE.SAMD.III, Defter nu: 99, Gömlek: 9828.

⁶³ BOA, A.MKT.MVL, Defter nu: 11, Gömlek: 32.

vazifesini Hasan Efendi yürütmektedir. Şeyh Mahmud Mevlevî Tekkesi'nin şeyhi Hasan Efendi'nin mevlevîhânenin tamiri ve taamiyesi için bir arzuhal kaleme almıştır.⁶⁴ Filibe Mevlevîhânesi'nin şeyhleri arasında İstanbul Yenikapı Mevlevîhânesi'nin şeyhliğini de yapan Peçevizâde Ahmed Dede de bulunmaktadır.⁶⁵ Cami, medrese, imâret ve derviş hücreleri gibi kısımlardan oluşan mevlevîhâne, 19. yüzyılda ciddi bir tamirattan geçilmiş ve bu yüzyılın sonlarına kadar faaliyetlerini sürdürmüştür. Günümüzde ise restoran olarak kullanılmaktadır.⁶⁶

Vidin Sancağında kayıtlı iki mevlevîhânenin bulunduğu kayıtlara yansımıştır. Bunlardan birisi Vidin'in merkezinde, diğeri Vidin'e bağlı Belgradçık kazasındadır. Osmanlı Evkâf Nezâreti kurulduktan sonra nezâret, bu iki mevlevîhânenin için işlemlerini birlikte tâkip etmiştir. Bu itibarla iki mevlevîhânenin işlemlerinin zaman zaman karışıklığa sebep olduğu görülmüştür. 16 Mart 1850 tarihinde Vidin Mevlevîhânesinesi için 300 gurusluk bir taamiye tahsis edilmiştir.⁶⁷ 9 Mayıs 1866 tarihli bir vesikaya göre taamiye bahası 212 guruşa gerilemiş⁶⁸ fakat mevlevîhânedeki fukara-i dervişana aylık 200 gurus tahsis

⁶⁴ BOA, C.EV, Dosya nu: 550, Gömlek: 27765.

⁶⁵ Gülberk Bilecik, "Filibe Mevlevîhânesi", *Mevlânâ Mesnevi ve Mevlevihaneler Sempozyumu* (30 Eylül-01 Ekim 2006), Maksad Yayınları, İstanbul 2007, s. 146; Ayrıca bk. Mehmet Z. İbrahimgil- Hamza Keleş, *Bulgaristan'da Osmanlı Dönemi Vakıf Eserleri Envanteri*, I, Diyanet İşleri Başkanlığı, İstanbul 2016, 618.

⁶⁶ Yumerov, 2014, s. 203-204.

⁶⁷ VGMA, EV.MH, Defter nu: 247, Gömlek: 86.

⁶⁸ VGMA, EV. MH, Defter nu: 1187, Gömlek: 25.

edilmiştir.⁶⁹ Evliya Çelebi, Vidin'de 7 adet zaviyenin varlığını şahitlik etmekte, ancak Vidin Mevlevîhânesi hakkında bilgi vermemektedir.⁷⁰ Belgradçık Mevlevîhânesi, hakkında yeterli bilgiye sahip değiliz. Ancak bu mevlvîhânenin Yusuf Hamdi Efendi Mevlevî Dergâhı Vakfı ile desteklenmiş olduğu görülmüştür. Bu kapsamda Belgradçık Mevlevîhânesi için 100 kıta tarla, çayır, koru ve benzeri yerlerin vakfedilmiş olduğu kayıtlara yansımıştır.⁷¹ Ayrıca 24 Mayıs 1884 tarihli bir vesikaya göre de Mevlevîhânenin şeyhi Abdülfettah Efendi'dir.⁷²

Macaristan: Bir buçuk asırdan fazla Osmanlı hâkimiyetinde kalan ve bugün Macaristan coğrafyasında bulunan Peçuy ve Peşte'de de Mevlevî zâviyelerinin varlığı kaynaklardan anlaşılmaktadır. Peçuy Mevlevîhânesi'nin 1665 yılında Gazi Hasan Paşa tarafından yaptırıldığı düşünülmektedir.⁷³ 1663 yılında Peçuy'a gelen Evliya Çelebi, mevlvîhânenen bahsetmekte, burada haftada iki kere sema yapıldığından, semâhâne meydanından, mutribler mahfilinden, mevlvîhânenin mutfâğa, kilere, bir bağa ve yetmiş-seksen kadar odaya sahip olduğundan ve buranın Hasan Paşa Camii'nin bitişiğinde yer aldığından bahsetmektedir.⁷⁴ Uzun yıllar faaliyetine devam

⁶⁹ VGMA, EV.MH, Defter nu: 1184, Gömlek: 35.

⁷⁰ Evliya Çelebi, *Evliya Çelebi Seyahatnamesi*, 6 (Haz. S. Ali Kahraman, Yücel Dağlı), YKY, İstanbul 2002, s. 97-100.

⁷¹ VGMA, EV.MKT, Defter nu: 1308, Gömlek: 153; Ayrıca bk. İbrahimgil- Keleş, 2016/II, s. 1304-1305.

⁷² VGMA, EV.MKT, Defter nu: 1308, Gömlek: 152.

⁷³ Gabor Agoston, "16.-17. Asırlarda Macaristan'da Tasavvuf ve Mevlvîlik", *1. Milleterarası Mevlânâ Kongresi* (3-5 Mayıs 1987), Selçuk Üniversitesi Yayınları, Konya 1987, s. 227.

⁷⁴ Evliya Çelebi, 2002/6, s. 256.

etmiş olan Peçuy Mevlevîhânesi'nden günümüze - hâlen müze olarak kullanılan- câmi ulaşabilmiştir⁷⁵. Peşte Mevlevîhânesi'nin ise öncelikle mekânda araştırılma zarureti vardır.

Sonuç

Sonuç olarak Osmanlı coğrafyasında tespit edilebilen Konya âsitânesi ile birlikte 16'sı âsitane, 114'ü zaviye statüsünde toplamda 130 mevlevîhâne kurulduğu tespit edilmiştir. Bu durum, Mevlevîliğin Osmanlı topraklarında yayılmış organize bir tarikat olduğunu göstermektedir. Osmanlı coğrafyasındaki söz konusu bu 130 mevlevîhânenin pâyitaht İstanbul'dakilerle beraber 6'sı âsitane, 30'u zaviye statüsünde toplam 36 Mevlevîhânenin Rumeli coğrafyasında kurulduğu görülmüştür. Mevlevîhânelerin Osmanlı Devleti sınırları içinde yayılışı, Mevlevîliğin tarikata dönüştükten sonra Anadolu'da ilk âsitâne Konya'dan sonra, önce Afyonkarahisar, Karaman, Kütahya, Tire, Manisa, Kastamonu, Balıkesir ve İzmir gibi dönemin beylik siyasi merkezlerini, sonra Aksaray, Niğde, Çorum, Eskişehir, Antalya ve Uşak gibi önemli kültür merkezlerini takip ettiği görülmüştür. Rumeli'de de Gelibolu, Edirne, Yenişehir (Larissa) ve İstanbul'dan sonra Üsküp, Saraybosna, Mostar, Selânik, Serez, Filibe, Vidin, Niş ve Peçuy gibi diğer Rumeli şehirlerinde de yayılmıştır. Her ne kadar araştırmalara ismen yansımış ise de Atina, Dimetoka, Edessa, Gümölcine, Manastır, Priştine, Tiran, Belgrad, Peşte, Hotin, Tatar/Pazarcık ve Kriva Palanka mevlevîhâneleri hakkında Osmanlı arşivlerinde kayıtlara ulaşılammıştır. Bu şehirlerin

⁷⁵ Agoston, 1987, s. 227.

bazılarında Bektaşî, Kadirî veya Rufaî tarikatlarına ait zâviye kayıtları vardır. Bu itibarla, her bir mevlevîhâne üzerine müstakil çalışmalar yapma zaruretinin ortada durduğunu belirtmek gerekir.

Mevlevîliğin, öncelikle siyasî merkezlerde sonra kurumsal olarak oturmuş şehirlerde teşkilatlanması, “*Türkiye Selçuklu Beylikleri*” olarak isimlendirilen 20 civarındaki beylik siyasî teşekküllerinin merkezlerinde, sonra Edirne, Bursa ve İstanbul gibi Osmanlı pâyitahtları ile zaman içinde, Rumeli'nin diğer önemli şehir merkezlerinde yayılması, bu tarikatın hedef kitlelerinin, pâyitaht ile taşradaki şehirli, tahsilli ve yönetici yâni elit kesimler olduğu görüşünü doğrulamaktadır. Bu bir yönüyle, merkezi otorite ile Mevlevîlik tarikatı arasında derin ve sağlam bir ilişkinin olduğunu da göstermektedir. Ayrıca tarikatları, yöneticilerin halk kitlelerini etkilemek ve onların üzerlerinde kendi hâkimiyetlerini sağlamlaştırmak için pragmatik olarak, kullandıkları bilinmektedir. Dolayısıyla daha ilk dönemlerden itibaren, fethedilen bölgelerde, Osmanlı yönetim çevrelerinin tasvip ettiği, “*Kolonizatör Türk dervişlerinin*” mensup olduğu tarikatların faaliyetlerine hoşgörü ile yaklaşıldığı, onların mülkler veya vakıflar tahsis edilerek desteklediği bilinmektedir. Bunlara ek olarak, tarikatların katı kuralcı olmayan, hoş görülüküşatıcı din anlayışları fetih bölgelerindeki halkların İslâmlaşmasının hızlanmasına zemin hazırlamıştır. Bunun yanında Osmanlı Devleti, yeni fethedilen bölgelerin ahalileri üzerinde, merkezî otoritelerini sağlamlaştırmaya yönelik propagandayı da söz konusu tarikatlar üzerinden yapmış, bu uygulamanın Balkanlarda Osmanlı

fetihlerini hızlandırdığı açıktır. Bu sebeplerle fetih sürecinde başta padişahlar olmak üzere, devlet ricâli, tarikatların devlet içerisindeki nüfus ve nüfuzunu artırmak gayretlerini, zamanında mülk veya vakıf tahsisatlarıyla veya onları bazı vergilerden muaf tutarak ödüllendirme yoluna gitmiş, bu tarikatların halklar üzerindeki tesirlerini artırmış, fetihlerden sonra ise, Osmanlı şehirleşme sürecinde, ahî teşkilâtları ile mevlevîlik gibi, şehirli karakteri ön planda olan tarikatları da, Osmanlı Lonca teşkilâtlanması sürecinde ön plana çıkarıldıkları söylenebilir. Nihayet mevlevîhâneler için, Osmanlı merkezî otoritesi tarafından hem kuruldukları coğrafyada kendisinin meşruiyetini ikmal eden, hem de kurulduğu mekânlarda kendilerinin tasvip ettiği İslam anlayışını yayan merkezler olarak bakıldığı görülmüştür. Bu sebeple Osmanlı merkezî otoritesi kendi hâkimiyet sahası içerisinde tespit edilebilen sayıları 130'a ulaşan mevlevîhânelerin tesisinde herhangi bir zorluk çıkarmadığı gibi mevlevîhâneleri çeşitli ve zengin vakıflarla destekleyerek ve kuruldukları bölgelerde onları vergilerden muaf tutarak ödüllendirmiş ve sayılarının artmasında doğrudan rol oynamış olduğu görülmüştür. Mevlevîlerin de Osmanlı merkezî otoritesinin kendilerine karşı bu olumlu tutumundan azami derecede faydalanmış oldukları söylenebilir.

Kaynakça

Arşiv Vesikaları

Başbakanlık Osmanlı Arşivi (BOA)

A.DVNS.MHM.d, Dosya nu: 75, Gömlek: 452

A.DVNS.MHM.d, Dosya nu: 91, Gömlek: 338

A.MKT. MHM. Dosya nu: 108, Gömlek: 72.

A.MKT.MHM, Dosya nu: 150, Gömlek: 17.

A.MKT.MVL, Defter nu: 11, Gömlek: 32.

A.MKT.NZD, Dosya nu: 344, Gömlek: 43.

AE.SAMD.III, Defter nu: 99, Gömlek: 9828.

AE.SMHD.I, Defter nu: 92, Gömlek: 6361.

AE.SOSM.III, Defter nu: 15, Gömlek: 991.

C.EV, Dosya nu: 144, Gömlek: 7161.

C.EV, Dosya nu: 160, Gömlek: 7996.

C.EV, Dosya nu: 513, Gömlek: 25909.

C.EV, Dosya nu: 550, Gömlek: 27765.

C.EV, Dosya nu: 599, Gömlek: 30211.

C.EV, Defter nu: 1028, Gömlek Nu: 77042.

MVL. H. 4.02.1280, Dosya nu: 422 Gömlek:4

MVL. H. 14.1.1277, Dosya nu: 915,
Gömlek:78

Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivi Vakfiyeler

Ahmed Çelebi ibn Abdurrahman Çelebi Vakfiyesi, 27 Ca 1195, VGMA, Defter nu: 628.

Alâüddin Bey bin Mirzâde Hali Bey Vakfiyesi, H. 776, VGMA, Defter nu: 579.

Ataullah Efendi oğlu Ali Efendi Vakfiyesi, VGMA, Defter nu: 631.

Fatıma Ferruha Hanım İbneti Mehmed Reşid Efendi Vakfiyesi, VGMA, Defter nu: 573.

Galat Gümrüğü Kâtibi Hacı İbrahim Efendi Vakfiyesi, 6 Ş 1175, VGMA, Defter nu: 626/2.

Gazi İsa Bey bin İshak Bey, H. 866, VGMA, Defter nu: 629.

Hacı Mehmed bin Hüsam Vakfiyesi, 7 C 1106, VGMA, Defter nu: 624.

Hacı Mehmed oğlu Defterdar Ekmekçizâde Ahmed Paşa Vakfiyesi, VGMA, Defter nu: 625.

Hatice Sultan Vakfiyesi, VGMA, Defter nu: 745.

Kâtib-i Yeniçeriyân Dergâh-ı Âli Mehmed Efendi ibn İskender Paşa Vakfiyesi, VGMA, Defter nu: 628.

Mustafa Bey bin Murad Bey Vakfiyesi, VGMA, Defter nu: 625.

Nevşehirli İbrahim Paşa bin Ali Vakfiyesi, VGMA, Defter nu: 38.

Sadr-ı 'Azam Pirî Mehmed Paşa ibn Mehmed Cemalüddin Aksarayî Vakfiyesi, H. 2 B 927, VGMA, Defter nu: 747.

Solak-zâde el-Hac Ahmed Bey bin Abdullah Vakfiyesi, VGMA, Defter nu: 737.

Veliyüddin oğlu İskender Paşa Vakfiyesi, 12 M 897, VGMA, Defter nu: 573.

Muhtelif Vesikalar

VGMA, Defter nu: 661, Gömlek: 36.

VGMA, Defter nu: 661, Gömlek: 53.

VGMA, Defter nu: 776.

VGMA, Defter nu: 174.

VGMA, EV. MH, Defter nu: 1187, Gömlek:25.

VGMA, EV.MH, Defter nu: 1184, Gömlek:35.

VGMA, EV.MH, Defter nu: 247, Gömlek:86.

VGMA, EV.MH, Defter nu: 2523, Gömlek:228.

VGMA, EV.MKT, Defter nu: 1308, Gömlek:152.

VGMA, EV.MKT, Defter nu: 1308, Gömlek:153.

VGMA, EV.THR, Defter nu: 21, Gömlek:57.

VGMA, EV.THR, Defter nu: 64, Gömlek: 51

Salnameler

Salname-i Vilayet-i Edirne, Edirne Vilayet Matbaası, Edirne 1291/1874.

Salname-i Vilayet-i İşkodra, İşkodra Vilayet Matbaası, 1310/1892.

_____, 1312/1894.

Salname-i Vilayet-i Manastır, Manastır Vilayet Matbaası, Manastır 1305/1888.

Telif-Tetkik Eserler

Agoston, Gabor, “16.-17. Asırlarda Macaristan’da Tasavvuf ve Mevlevîlik”, *1. Milletlerarası Mevlânâ Kongresi* (3-5 Mayıs 1987), Selçuk Üniversitesi Yayınları, Konya 1987.

Âşıkpaşazâde, *Tevarih-i Al-i Osman*, Matbaa-i Amire, İstanbul 1332.

Ayverdi, Ekrem Hakkı, *Avrupa’da Osmanlı Mimari Eserleri (Bulgaristan, Yunanistan, Arnavudluk)*, IV. Cilt, Seçil Ofset, İstanbul 2000.

Bilecik, Gülberk, “Filibe Mevlevihânesi”, *Mevlânâ Mesnevi ve Mevlevihaneler Sempozyumu* (30 Eylül-01 Ekim 2006), Maksad Yayınları, İstanbul 2007.

Evliya Çelebi, *Evliya Çelebi Seyahatnamesi*, III, (Haz: Seyit Ali Kahraman- Yücel Dağlı,), Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 1999.

_____, *Evliya Çelebi Seyahatnamesi*, V, (Haz: Yücel Dağlı, Seyit Ali Kahraman, İbrahim Sezgin), Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 2001.

_____, *Evliya Çelebi Seyahatnamesi*, VI, (Haz: Yücel Dağlı, Seyit Ali Kahraman, İbrahim Sezgin), Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 2002.

_____, Duru, Rıza, *Mevleviname (Çeviri Metinler ve Resimlerle Batılı Seyahatnamelerinde Mevlevilik)*, T.C. Konya Valiliği İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü Yayınları, Konya 2012.

Eavcı, H. Mustafa, "Balkanlar'da Mevlevîlik ve Saraybosna'da İsa Bey Mevlevîhanesi", *Balkanlar'da İslâm Medeniyeti II. Milletlerarası Sempozyumu Tebliğleri*, (Tiran Arnavutluk, 4-7 Aralık 2003), IRCICA, İstanbul 2006.

Gölpınarlı, Abdülbaki, "Konya'da Mevlânâ Dergâhının Arşivi", *İktisat Fakültesi Mecmuası*, C. 17, Sayı:1-4, Yıl: 1955.

_____, *Mevlânâ'dan Sonra Mevlevîlik*, İnkılap Kitapevi, İstanbul 2006.

İbrahimgil, Mehmet Z.- Hamza Keleş, *Bulgaristan'da Osmanlı Dönemi Vakıf Eserleri Envanteri*, I, Diyanet İşleri Başkanlığı, İstanbul 2016.

Karpuz, Haşim, "Balkanlardaki Mevlevihanelerden Günümüze Kalanlar" *Dünyada Mevlânâ İzleri Sempozyumu*, (13-15 Aralık 2007).

Kayaoğlu, İsmet, "Anadolu'da İlk Mevleviler", *Konya'dan Dünya'ya Mevlânâ ve Mevlevilik*, (Editör: Nuri Şimşekler), Konya 2002.

Maglajlıc, Munib, "Mevlevi's Tarikat in Bosnia", *Second International Mevlânâ Congress*, (3-5 May 1990), Selçuk Üniversitesi Yayınları, Konya 1990.

Ösen, Serdar, "Balkanlarda Mevleviliğin Yayılması ve Kurulan Mevlevihaneler", *Yeni Türkiye* (Balkanlar Özel Sayısı), c. 67, (2015), 1799-1815.

Pakalın, Mehmet Zeki, *Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü*, II, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul 1971.

Şimşek, Selami, “Anadolu ve Balkanlar Arasında Geçit Bölgesi Tekirdağ’da Tasavvuf ve Tarikatlar”, *Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, Sayı: 22, (2007), 251-310.

Tanman, M. Baha, “Üsküdar Mevlevihânesi”, *DİA*, 42, (2012), 372-374.

Tanrıkorur, Ş. Barihüda, “Gelibolu Mevlevihânesi”, *DİA*, 14, (1996), 6-8.

_____, “Diğer Mevlevihânelerin Listesi”, *Konya’dan Dünya’ya Mevlânâ ve Mevlevilik*, (Editör: Nuri Şimşekler), Konya 2002.

_____, “Mevleviyye”, *DİA*, 29, (2004), s. 468-475.

Trako, Salih, “Sarayevo’da Mesnevi Dersleri ve Mesnevihanlar Üzerine”, *1. Milletlerarası Mevlânâ Kongresi* (3-5 Mayıs 1987), Selçuk Üniversitesi Yayınları, Konya 1987, 143-146.

Tuğlacı, Pars, “Bahariye (Beşiktaş-Maçka) Mevlevihânesi”, *İstanbul Kültür ve Sanat Ansiklopedisi*, II, İstanbul 1983, 975-981.

Ülkü, Osman, “Gelibolu Mevlevihanesi”, *Atatürk Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü Dergisi*, Sayı 4, (Erzurum 1998), 188-196.

Yumerov, Aydan, “Bir Osmanlı Şehri Olarak Filibe ve Filibe Mevlevihanesi”, *Mütefekkir: Aksaray Üniversitesi İslâmî İlimler Fakültesi Dergisi*, Sayı: 1, (Bahar 2014), 193-213.

Yücel, Erdem, “Kasımpaşa Mevlevihanesi”, *TTOK Belleteni*, LXVII/346 (1981), 38-42.

Ekler

Ek 1: Rumeli'deki Mevlevihaneler

Nu	Adı	Bulunduğu Ülke	Bulunduğu Şehir	Kurucusu	Kuruluş Yılı
1	Edirne Mevlevihânesi	Türkiye	Edirne	Sultan II. Murad	1435
2	Galata Mevlevihânesi	Türkiye	İstanbul	?	1491
3	Yenikapı Mevlevihânesi	Türkiye	İstanbul	Malkoç Mehmed Efendi	1597
4	Beşiktaş-Bahariye Mevlevihânesi	Türkiye	İstanbul	Ohrili Hüseyin Paşa	1621-22
5	Kasımpaşa Mevlevihânesi	Türkiye	İstanbul	Fırıncızâde Şeyh Sırrı Abdi Dede	1623-31
6	Üsküdar Mevlevihânesi	Türkiye	İstanbul	Sultanzâde Numan Dede Bey	1792-93
7	Gelibolu Mevlevihânesi	Türkiye	Çanakkale	Kara Hasan Ağazâde Mehmed Hakiki Dede	XVII. Yüzyıl
8	Tekirdağ Mevlevihânesi	Türkiye	Tekirdağ	?	?
9	İsa Bey Zaviyesi	Bosna Hersek	Saraybosna	İsa Bey	1462?
10	Hacı Mahmut Zaviyesi	Bosna Hersek	Saraybosna	Hacı Mahmut	XVII. Yüzyıl
11	Mostar Mevlevihânesi	Bosna Hersek	Mostar	Mostarlı Şeyh Fevzi Efendi	XVIII. Yüzyıl
12	Priştine Mevlevihânesi	Kosova	Priştine	?	?
13	İpek Mevlevihânesi	Kosova	İpek	Hüdaverdi Paşa?	XVIII. Yüzyıl
14	Hotin Mevlevihânesi	Ukrayna	Hotin	?	?
15	Tiran Mevlevihânesi	Arnavutluk	Tiran	?	?

16	Elbasan Mevlevihânesi	Arnavutluk	Elbasan	?	?
17	Akçahisar Mevlevihânesi	Arnavutluk	Akçahisar	?	?
18	Belgrad Mevlevihânesi	Sırbistan	Belgrad	?	?
19	Niş Mevlevihânesi	Sırbistan	Niş	?	?
20	Üsküp Mevlevihânesi	Makedonya	Üsküp	İsa Bey/Zeynel Abidin	1463-69
21	Manastır Mevlevihânesi	Makedonya	Manastır	?	?
22	Kriva Palanka Mevlevihânesi	Makedonya	Kriva Palanka	?	?
23	Selanik Mevlevihânesi	Yunanistan	Selanik	Ekmekçiza de Ahmet Paşa	1615
24	Edessa (Vodina) Mevlevihânesi	Yunanistan	Edessa (Vadina)	?	?
25	Serez Mevlevihânesi	Yunanistan	Serez	?	?
26	Gümülcine Mevlevihânesi	Yunanistan	Gümülcine	?	?
27	Dimetoka Mevlevihânesi	Yunanistan	Dimetoka	?	?
28	Atina Mevlevihânesi	Yunanistan	Atina	?	?
29	Larissa Mevlevihânesi	Yunanistan	Larissa	Hoca Ahmet/ Ekmekçiza de Ahmet Paşa	XVII. Yüzyıl
30	Filibe Mevlevihânesi	Bulgaristan	Filibe	Hacı Kethüda?	1728-29
31	Vidin Mevlevihânesi	Bulgaristan	Vidin	?	XIX. Yüzyıl?
32	Belgradçık Mevlevihânesi	Bulgaristan	Belgradçık	Yusuf Hamdi Efendi?	XIX. Yüzyıl?
33	Tatar Mevlevihânesi	Bulgaristan	Tatar/Pazar cık	?	?

34	Peçoy Mevlevihânesi	Macaristan	Peçoy	Gazi Hasan Paşa	1665?
35	Peşte Mevlevihânesi	Macaristan	Peşte	?	?

Ek 2: Rumeli'de Mevlevihânelerin Haritası

